ALEXANDRU PALEOLOGU'S FIRST CULTURAL MEETINGS

Ioana Mihu

PhD. Student, "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia

Abstract. The present paper aims to outline how Alexandru Paleologu had formed as a cultural entity. We intend to see which were the first fundamental meetings that helped him, since childhood, to form an education of high level. He grew up in an aristocratic environment, which gave him the opportunity to meet and discuss with people with a great culture. The one who guided Alexandru Paleologu's first readings was his father, Mihail Paleologu. We are interested to observe the cultural relatiomship between Paleologu and his father. Also, in the content of this paper we propose to take a look at the relationships that Paleologu had with Alice Voinescu, and his teachers. We hope that we will manage to bring to light some of the aspects of the first meetings that have contributed enormously to the cultural development of Alexandru Paleologu.

Key-words: Paleologu, culture, family, meetings,aristocracy.

Provenind dintr-o familie de juriști, fiind fiul cunoscutului avocat Mihai Paleologu și al Elenei Paleologu (născută Vidrașcu), Alexandru Paleologu, încă din fragedă copilărie, a avut oportunitatea de a-și forma caracterul și educația într-un mediu cu desăvârșire intelectual. Tatăl său a fost modelul său, și totodată, prima sa „călăuză", care i-a îndrumat pașii tânărului Alexandru spre cultură și îndeosebi, spre literatură. Despre personalitatea uluitoare a tatălui, Paleologu mărturisește cu admirație: „S-a născut în 1866. A fost un mare avocat cu studii la Paris, cu un talent extraordinar și cu o știință de carte nebună. După ce s-a întors de la Paris, a fost șef de cabinet al ministrului liberal Emil Costinescu. Pe urmă a luptat în Primul Război Mondial și a fost grav rănit în Transilvania, având nevoie de vreo 11 operații efectuate de Ernest Juvara."[1]

Admirația însoțită de afectivitate a fiului pentru părintele său, care a jucat un rol fundamental în formarea sa intelectuală, se face simțită cu fiecare ocazie în care Paleologu este provocat să evoce memoria tatălui. Chiar dacă a fost de formație avocat, exercitându-și profesia cu un devotament rar întâlnit (uneori pleda gratuit doar pentru că era fascinat de frumusețea cazului), Mihail Paleologu, în tinerețea sa, a cochetat cu literatura, însă, ulterior, la vârsta maturității depline, și-a „repudiat" gestul creației, după cum afirmă și fiul său: „În tinerețe, tatăl meu a făcut și pe poetul; scria elegii pe care le publica la *Sămănătorul* și traducea din simboliștii francezi și germani. Le-a repudiat însă destul de repede și toată viața a râs cu cruzime de propriile «opere», pe care le considera nătânge și ridicole."[2] Cu toate că nu s-a consacrat în

[1]Alexandru Paleologu, *Breviar pentru păstrarea clipelor*, Filip Lucian-Iorga în dialog cu Alexandru Paleologu, ediția a III-a revăzută, București, Editura Humanitas, 2012, p. 26
[2]*Ibidem,* p. 27

BDD-A25699 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:02 UTC)

lumea literelor, respingându-și cu un vădit umor propriile încercări literare, Mihail Paleologu a fost cel dintâi maestru al viitorului eseist, cultivându-i în suflet și-n memorie gustul artistic și plăcerea de a descoperi lumea printr-o modalitate mai aparte: cea a culturii. Încă din primii ani de viață, Paleologu a avut parte de o educație aleasă, fapt care denotă atât inclinația familiei Paleologu spre rafinament, cât și obârșia aristocratică a acestora. Într-una dintre conversațiile eseistului cu Filip-Lucian Iorga, acesta își amintește că: „Am avut o guvernantă austriacă, de pe la doi până la opt ani. Prima mea limbă învățată a fost germana; a doua, engleza. Despre franceză nu mai vorbesc, pentru că plutea în casă și am prins-o fără vreun efort. Din cauza asta, eu nici nu mă pot exprima bine decât recurgând la franceză. Ca să vorbesc românească pură, trebuie să fac un efort, pentru că franceza vine pe cale firească. ”[3]

Paleologu a crescut înconjurat de spiritul aristocratic, fiind martor, și totodată, participant la unele dintre cele mai rafinate evenimente mondene ale vremii, evenimente unde, conversațiile pline de spirit ale scriitorilor, pictorilor, filozofilor, ale oamenilor de știință, ale personalităților marcante ale lumii intelectuale interbelice, erau la ordinea zilei. Precum remarcă și Tudorel Urian, „copilul Alexandru Paleologu i-a văzut și i-a ascultat pe toți aceștia, a aflat poveștile și micile anecdote cu / despre ei, i-a admirat, și, voit, sau fără să-și dea seama, și-a însușit din modul de a fi al fiecăruia câte o mică lecție de viață. În multe dintre amintirile sale, Alexandru Paleologu s-a referit la personalitățile culturale care au contribuit decisiv la creionarea identității sale culturale.”[4] În mod surprinzător, de pe lista lungă a evocărilor personalităților care i-au fost modele lui Paleologu, lipsesc profesorii din timpul anilor de școală. Cu toate acestea, există, totuși, o excepție. Este vorba despre Artur Voitinovici, profesorul de chimie de la Liceul „Spiru Haret”, profesor care, în ciuda faptului că provoca spaimă în rândul elevilor de la filiera umanistă, asupra lui Paleologu a exercitat o influență majoră pentru devenirea sa umană. Acesta îl evocă pe dascălul său într-o proză de tip confesiune, una extrem de emoționantă, publicată în volumul *Alchimia existenței*. Intitulat *O revistă și un profesor*, textul ilustrează modul în care profesorul de chimie a trasat destinul lui Mircea Eliade, și, poate, și pe cel literar al lui Alexandru Paleologu. În ciuda faptului că elevul Paleologu nu înțelegea mare lucru din lecțiile de chimie ale profesorului, după cum singur afirmă, însă primea întotdeauna notă de trecere la materia profesorului, deoarece scria la revista liceului „Vlăstarul”, iar profesorul avea obiceiul să spună „nu prea învață el la chimie, dar e băiat inteligent și cult, am văzut ce a scris în «Vlăstarul». Chimist n-are să ajungă, dar poate ajunge scriitor. ”[5] Ulterior, ieșit din sistemul de învățământ, profesorul și-a deschis o farmacie pe Calea Victoriei, unde, își amintește Paleologu, profesorul trebăluia printre borcane și eprubete. La maturitate, fostul elev își amintește cu vădită emoție în glas, că profesorul său „era tot mai bătrân, și părul îi era din ce în ce mai puțin roșu; eu eram prea tânăr și m-aș fi jenat să-l îmbrățișez, cum aș face-o astăzi, și cum nu cred să fi făcut vreodată vreunul dintre foștii lui elevi. A murit demult (azi ar fi fost mai mult decât centenar), a murit fără să știe că măcar unul dintre ei ar fi făcut-o. ”[6] Această minunată și tardivă declarație de recunoștiință copleșește prin forța empatică pe care o emană.

Marile modele umane, intelectuale și comportamentale, tânărul Alexandru Paleologu le va găsi nu în școală, ci în lecturile călăuzite, inițial de tatăl său, iar mai târziu, câteva dintre personalitățile marcante ale culturii românești interbelice, aflate în imediata apropiere a familiei sale, îi vor ghida, prin prezența și prin exemplul lor, cursul intelectual și uman. În cazul Paleologu, la fel ca-n cazul tuturor oamenilor, putem vorbi despre întâlniri fundamentale,

[3] *Ibidem*, p. 81
[4] Tudorel Urian, *Viețile lui Alexandru Paleologu*, București, Editura Vremea, 2010, p. 23
[5] Alexandru Paleologu, *O revistă și un profesor,* în *Alchimia existenței*, București, Editura Cartea Românească, 1983, p. 175
[6] *Ibidem*, pp. 175- 176

BDD-A25699 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:02 UTC)

esențiale în formarea omului și a intelectualului Alexandru Paleologu. O astfel de „întâlnire" este și cea cu Alice Voinescu. Eseistul o cunoaște pe această remarcabilă doamnă încă din primii ani ai copilăriei, aceasta fiind o foarte bună prietenă a tatălui lui Paleologu. Despre această excepțională prietenă a familiei Paleologu, și despre modul în care destinul a decis ca aceasta să aibă o influență marcantă asupra existenței sale, scriitorul, în confesiunile pe care i le face lui Stelian Tănase, mărturisește: „Dintre figurile care au jucat un rol de prim plan în viața mea, totdeauna când sunt întrebat, o pomenesc pe Alice Voinescu. Am vorbit despre ea de mai multe ori și continui să vorbesc. Mereu am ceva de spus în legătură cu ea și asta pentru că era cea mai veche prietenă a tatălui meu și cu care am fost prieten la rândul meu. Fiindcă am ajuns la un mare grad de familiaritate, o consideram ca pe o rudă apropiată și, fiindcă a jucat un mare rol, aproape în dublet cu tatăl meu, nu pot să n-o pomenesc de câte ori e vorba de formarea mea intelectuală și timpurie și mai târzie. "[7] Relația aparte dintre Mihail Paleologu și Alice Voinescu s-a răsfrâns și asupra legăturii pe care Alexandru Paleologu însuși le-a avut, ulterior, cu această distinsă doamnă. Alexandru Paleologu, completează foarte frumos portretul Alicei Voinescu, în prefața la *Jurnal*, spunând despre aceasta: „E drept că era cea mai veche și mai bună prietenă a tatălui meu, o cunoșteam de când mă știu, iar relația cu ea era ca și de cea mai apropiată rudenie; rolul ei în educația mea timpurie și apoi în formația mea intelectuală și sufletească a fost tot atât de hotărâtor ca și al tatălui meu. Conversația cu ea nu era obligatoriu intelectuală, se putea discuta cu ea orice, filme, întâmplări diverse, chiar și cancanuri, de ce nu? Dar totdeauna în marginile delicateței pe care prin firea ei o impunea așa cum se impune cea mai suavă mireasmă. Inteligența ei cu totul ieșită din comun și perpetuu vie, nu avea niciodată nimic condescent, nimic dominator, nu vroia niciodată să o facă simțită ca atare, nu-și aroga și nici măcar nu-și atribuia conștient vreo superioritate; efectiv dominatoare în ființa ei era bunăvoința ca efect al unei irezistibile bunătăți a inimii. Bunătatea aceasta, care-i eclipsa marea inteligență, era într-adevăr, a inimii, dar venea dintr-o imensă putere de înțelegere (în fond lucruri indiscutabile). Pornirea ei spontană era totdeauna de *a se supune* nevoii altuia, realității, adevărului. Și mai cu seamă lui Dumnezeu. "[8] Importanța prezenței acestei figuri didactice, ba chiar materne, în copilăria și mai apoi, în tinerețea lui Alexandru Paleologu se deduce și din mărturisirea plină de nostalgie și de sinceră emoție făcută de eseist la anii deplinei maturități: „Eu am cunoscut-o între patruzeci si șaptezeci și ceva de ani. Ea nu s-a schimbat. Eu m-am schimbat, devenind tânăr, apoi matur. Imaginea acelei zâne în alb care mi-a cusut nasturele a rămas însă în mintea mea și a comandat întreaga mea reprezentare ulterioară despre ea. Așa o văd: o domnișoară dintr-un portret englezesc din secolul al XVIII-lea, de Gainsborough sau Reynolds. Grația ei, politețea au intrat foarte adânc în formația mea intelectuală și în opțiunile mele pentru stilul de conduită în societate. Era un specimen de mare calitate al culturii românești cosmopolite interbelice și al societății bune de atunci. "[9]

În ceea ce privește primele lecturi, cele care i-au zguduit conștiința copilului Paleologu, acesta își amintește că tatăl său i-a oferit în dar o ediție frumos ilustrată a scrierilor contesei de Ségur, care l-au fascinat. Apoi, Paleologu a savurat comediile și scenetele lui Vasile Alecsandri, pe care bunica sa i le citea seara, înainte de culcare, la vârsta de șapte ani, când acesta era țintuit la pat de scarlatină, urmată de pojar. Atașamentul eseistului de umorul caragialian, care l-a urmat întreaga viață, a fost precedat de comediile lui Alecsandri, mai ales de cele din seria *Coana Chirița*, care au determinat înscrierea gustului său literar pe o anumită orbită. Râsul de atunci al copilului cu obrajii aprinși de febră și de durerile provocate de pojar, avea să devină, peste ani, una dintre trăsăturile remarcabile ale personalității lui Alexandru Paleologu, fapt care

[7]Alexandru Paleologu, Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei (Convorbiri), aprilie, 1988- octombrie 1989,* ediția a II-a, București, Editura Du Style, 1996, p.122
[8] Alice Voinescu, *Jurnal*, Ediție îngrijită, evocare, tabel biobibliografic și note de Maria Ana Murnu, cu o prefață de Alexandru Paleologu, București, Editura Albatros, 1997, pp. 117-118
[9]Alexandru Paleologu, Stelian Tănase, *Op cit,* p. 132

BDD-A25699 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:02 UTC)

demonstrează predispoziția genetică a acestuia pentru umor. Acesta mărturisește cu zâmbetul pe buze, în dialogul pe care îl poartă cu Mircea Vasilescu: „Comediile lui Alecsandri, mai ales seria *Coana Chirița*, mă făceau să mă sufoc de râs și să-l admir pe autor cu un entuziasm nețărmuit. Acesta a fost primul meu impact cu literatura, cu miraculoasa ei putere instauratoare. ”[10]

Foarte frumos spune Tudorel Urian în cartea sa, că „viața lui Alexandru Paleologu a fost un lung șir de admirații”.[11] Într-adevăr, de-a lungul vieții sale, și mai cu seamă în anii copilăriei și ai tinereții, eseistul a avut parte de o mulțime de modele memorabile, care i-au rămas întipărite în minte și-n suflet, prin ideile, gesturile, comportamentul și prezența lor impecabilă. Deși la senectute, a devenit el însuși un model demn de urmat și de admirat, Alexandru Paleologu a știut să păstreze cu sfințenie entuziasmul admirației pentru ceilalți, și nu se jena să și-l manifeste ori de câte ori avea prilejul.

BIBLIOGRAPHY

1. PALEOLOGU, Alexandru, *Alchimia existenței*, București, Editura Cartea Românească, 1983.
2. PALEOLOGU, Alexandru, *Breviar pentru păstrarea clipelor*, București, Editura Humanitas, 2012.
3. PALEOLOGU, Alexandru, *Simțul practic*, București, Editura Cartea Românească, 1974.
4. PALEOLOGU, Alexandru, TĂNASE, Stelian, *Sfidarea memoriei*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002.
5. URIAN, Tudorel, *Viețile lui Alexandru Paleologu*, București, Editura Vremea, 2010.

[10] *Apud* Alexandru Paleologu, *Interlocuțiuni*, p. 19-20
[11] Tudorel Urian, *Op cit*, p.31

BDD-A25699 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:02 UTC)